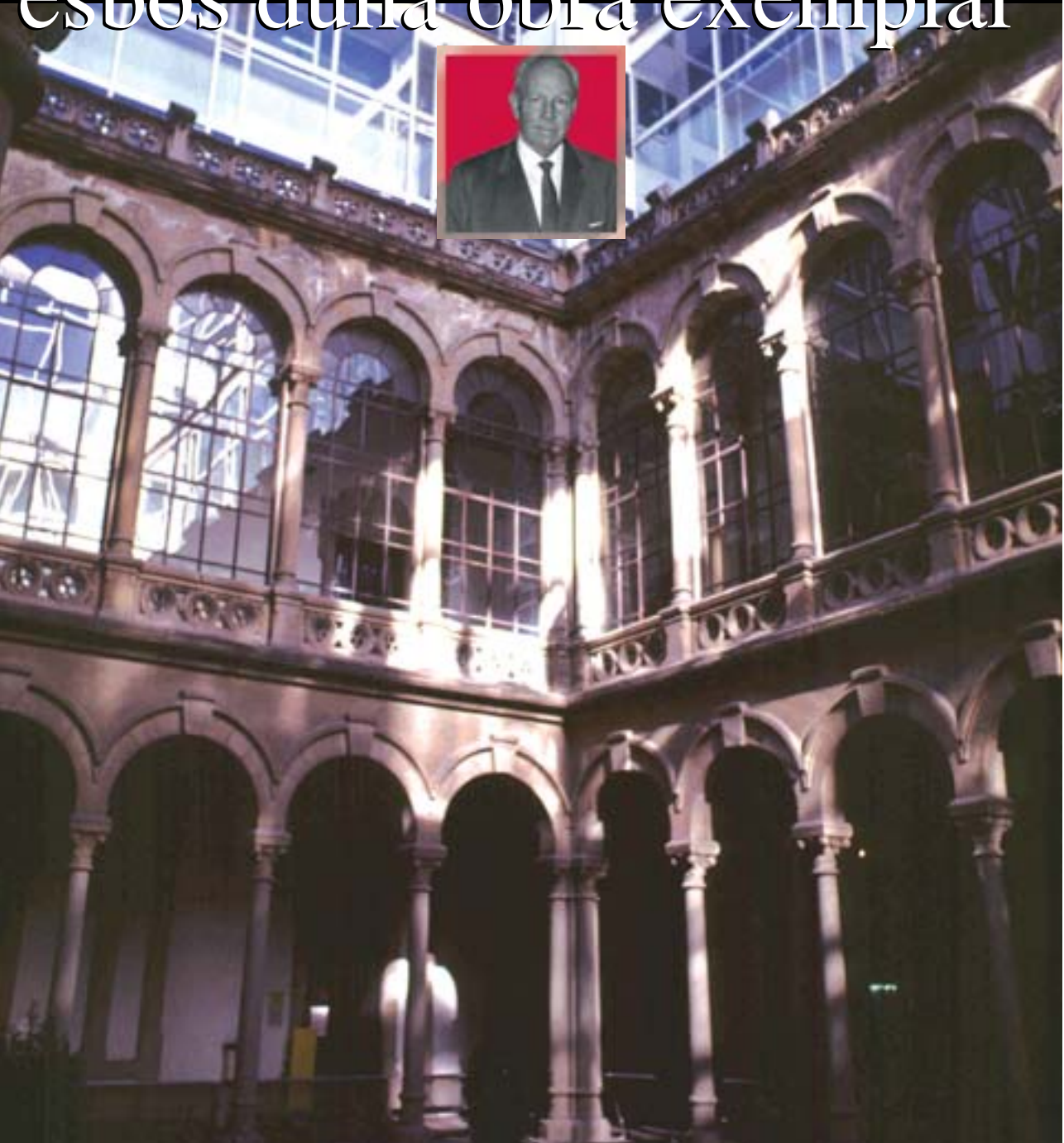

Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona **Dr. Josep Trueta,** esbós d'una obra exemplar

Claustre de Doctors
de la Universitat de Barcelona

Dr. Josep Trueta

esbós d'una obra exemplar

Josep Antoni Bombí (Coordinador)

Publicacions

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Dr. Josep Trueta, esbós d'una obra exemplar

Apèndix

ISBN 84-475-2489-2

I. Bombí, Josep Antoni II. Trueta, Josep, 1897-1977 III. Universitat de Barcelona. Claustre de Doctors IV. Títol: Doctor Josep Trueta, esbós d'una obra exemplar

1. Trueta, Josep, 1897-1977 2. Història de la medicina 3. Catalunya

© PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, 2000
Gran Via, 585; 08007 Barcelona; Tel. 93 403 54 42; Fax 93 403 54 46;
sipu-sec@org.ub.es; <http://www.ub.es/spub/sipub.htm>

Disseny: Cesca Simón

Maquetació: Llorenç López

Impressió:

Dipòsit legal:

ISBN: 84-475-2489-2

Tots els drets d'aquesta publicació (inclòs el disseny de la coberta)
PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Imprès a Espanya / Printed in Spain

Queda rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap tipus de mitjà o sistema, sigui aquest elèctric, químic, mecànic, òptic, de gravació o electrogràfic, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

ÍNDIX

PRÒLEG	
Albert Biayna	7
INTRODUCCIÓ	
Josep Antoni Bombí	11
JOSEP TRUETA, VIST PER LA SEVA FILLA GRAN	
Amèlia Trueta	15
LES CONTRIBUCIONS CIENTÍFIQUES	
DE TRUETA	
Alfons Fernández Sabaté	21
JOSEP TRUETA I RASPALL,	
CIUTADÀ DE CATALUNYA	
Oriol Casassas	29
JOSEP TRUETA, CIRURGIÀ ORTOPÈDIC	
I INVESTIGADOR	
Rafael Esteve de Miguel	39
JOSEP TRUETA, UN ESPERIT CIENTÍFIC	
I HUMANISTA	
Cristóbal Pera	51
APÈNDIX: DIBUIXOS DEL DR. TRUETA	55

PRÒLEG

El Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, d'acord amb la seva finalitat de reforçar la imatge i promoure la projecció social del doctorat, des de la seva constitució, el 26 de gener de 1996, ha dut a terme diverses activitats, entre les quals es poden assenyalar com a accions més significatives: la convocatòria del Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, l'organització de simposis i taules rodones i l'edició de la Col·lecció Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona.

El Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona a tesis doctorals presentades en aquesta Universitat es va crear l'any 1997 per distingir una tesi doctoral que representés una aportació rellevant en el camp del coneixement humà i per al progrés de la ciència.

Al I Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona a tesis doctorals (1997) es van presentar 99 candidats (tesis doctorals llegides els anys 1994 i 1995). El guanyador va ser el Dr. Esteban Poch López de Briñas, pel seu treball *Calci i pH intracel·lulars en la hipertensió arterial essencial*. Al II Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona a tesis doctorals (1998) es van presentar 61 candidats (tesis doctorals llegides l'any 1996). La guanyadora va ser la Dra. Mercè Bergadà Zapata, pel seu treball *Contribució a l'estudi geoarqueològic dels assentaments prehistòrics del Pleistocè Superior i l'Holocè Inicial a Catalunya*.

Al III Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona a tesis doctorals (1999) es van presentar 59 candidats (tesis doctorals llegides l'any 1997). El guanyador va ser el Dr. David Comas i Martínez, pel seu treball *Anàlisi de la diversitat del genoma humà: sistema HLA i DNA mitocondrial*.

Al IV Premi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona a tesis doctorals (2000) s'han presentat 82 candidats (tesis doctorals llegides l'any 1998). Està en curs.

El 27 de novembre de 1998 vam organitzar el I Simposi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, sobre *Sostenibilitat: una Perspectiva Integradora*, amb una destacada participació de ponents i amb bona assistència de públic. Les diferents sessions del simposi es van portar a terme amb èxit notable.

El 25 de novembre de 1999 vàrem portar a terme la taula rodona sobre el "Valor social i professional del títol de doctor", que va tenir un succés ampli quant a la participació i respecte als continguts, ateses les opinions favorables que vàrem rebre'n.

També al mateix mes de novembre, vam iniciar l'edició de la Col·lecció Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, amb la intenció de difondre obres relacionades amb la nostra Universitat i, específicament, amb la de promoure i difondre l'activitat dels seus doctors. El títol de la primera publicació és *L'Antic Claustre de la Universitat de Barcelona*, del Dr. Buenaventura Delgado.

El 30 de novembre de 2000 se celebra el II Simposi Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, sobre Prospectiva en el camp de les ciències de la vida i en els àmbits econòmic, social i tecnològic.

Coincidint amb aquesta mateixa data, veu la llum pública el segon volum de la Col·lecció Claustre de Doctors de la Universitat de Barcelona, titulat *Dr. Josep Trueta, esbós d'una obra exemplar*.

Quan ens vam posar a treballar en el projecte d'aquesta darrera publicació, de seguida vam decidir centrar-la en les àrees de

coneixement de les ciències de la salut. L'àmbit de les ciències de la salut destaca, perquè representa una part important i significativa de la Universitat de Barcelona, i per la rellevància que hi té el títol de doctor, específicament en medicina i cirurgia. A més, és un dels components de l'estat del benestar (salut, educació, ocupació, pensions). Entre els espanyols, actualment la preocupació per mantenir i tenir cura de la salut, juntament amb posseir bones relacions familiars, constitueixen els valors finals prioritaris. Entre els ciutadans europeus, el decantament per la salut pública és majoritari davant de l'opció de la medicina privada. Als Estats Units d'Amèrica, els polítics demòcrates intenten augmentar les prestacions socials, en especial la cobertura sanitària de les famílies, que encara és lluny de ser universal. Relligar els aspectes socioeconòmics tenint com a objectiu la salut porta a la necessitat i conveniència que el creixement econòmic vingui acompanyat d'una distribució justa de la renda, que també signifiqui millores per a les capes pobres de ciutadans dels països rics, així com per a la població dels països més pobres; a atribuir recursos a la despesa associada als remeis tradicionals (sanitat, alimentació, educació), i a tenir en compte noves propostes contra la pobresa, com la denominada *renda bàsica* o el *subsidi universal garantit* per a cada membre de la societat. Aquests seran, ben segur, alguns dels continguts de l'esmentat II Simposi sobre Prospectiva.

Per tal de concretar els continguts de la publicació, parlant amb el Dr. Bombí, degà de la Facultat de Medicina de la nostra Universitat, tot d'una ens vam posar d'acord en la conveniència de glossar la figura emblemàtica del Dr. Josep Trueta. Així, vam demanar al Dr. Bombí que coordinés diverses aportacions sobre la trajectòria, tant professional com humana, del Dr. Trueta. La publicació inclou notes manuscrites, dibuixos i altres documents inèdits. El resultat d'aquest recull de contribucions ha estat l'obra que ara presentem, amb el títol *Dr. Josep Trueta*,

Pròleg

esbós d'una obra exemplar, a la qual augurem una gran acceptació.

Albert Biayna

Vicepresident del Claustre de Doctors
de la Universitat de Barcelona

Barcelona, novembre de 2000

INTRODUCCIÓ

L'any 1976 vaig tenir l'oportunitat de conèixer el professor Josep Trueta en treballar en un projecte de recerca que ell dirigia juntament amb el professor Dídac Ribas i Mujal. Va ser el seu últim treball científic publicat.

Recordo d'ell una personalitat molt forta, amb una seguretat en si mateix i una autoexigència extraordinàries, i amb una gran fermesa en les seves conviccions tant científiques com personals. Una persona molt agradable pel seu tarannà sempre exquisidament educat i el seu tracte assequible i humà, que sorprenia quan pensaves que eres davant d'un dels catalans amb més prestigi internacional. Amb aquesta normalitat parlava dels seus projectes de futur, a estones entristit perquè no s'acabava de posar en marxa el centre de recerca que se li havia promès –i que al final es va frustrar–, però molt ferm en la defensa de les seves idees, quasi m'atreviria a dir que sovint irreductible. Recordo les eternes discussions, que quasi sempre versaven sobre la relació entre l'endoteli vascular i l'osteòcit –l'origen dels quals considerava que havia de ser comú–, que constituïa el seu objectiu científic en aquells moments.

Era una persona extremadament meticulosa en l'examen dels materials que jo obtenia amb les preparacions histològiques o amb microscòpia electrònica, i un exemple d'això és la col·lecció de dibuixos –que acompanyen aquest llibre– que feia de les fotografies que jo li proporcionava per discutir-les conjuntament, i que he guardat amb molt de respecte. Per això, quan el professor Albert Biayna em va comentar algunes possibilitats per a la monografia d'enguany del Claustre de Doctors de la UB, vaig pensar en aquests dibuixos, perquè crec que pot ser una manera que el Claustre honori una persona símbol i exemple del que hauria de ser un doctor i professor universitari, amb una activitat professional de gran prestigi i una vocació científica i docent

extraordinàries, demostrades amb el reconeixement internacional i amb una escola amb deixebles distribuïts arreu del món, però també una persona molt arrelada activament en la problemàtica social i política del seu país.

En aquests dibuixos es pot veure la seva facilitat per al dibuix, i en comparar-los amb les fotografies de model podem apreciar per una banda la seva meticulositat en l'estudi dels originals, però també la vessant artística de les il·lustracions. De fet, no ens ha d'estranyar, ja que ell mateix havia comentat en diferents ocasions que inicialment la seva vocació era el dibuix i la pintura, però que es va decantar per la medicina per indicació del seu pare i amb la intenció que la dedicació fos provisional.

En aquest llibre, a més dels dibuixos, presentem de forma breu els diferents aspectes de la seva rica personalitat. La seva filla Amèlia ens explica alguns records dels seu pare que ens en deïxen veure les característiques personals, que arriben fins a la renúncia parcial a aspectes com el familiar en favor de la defensa d'unes idees, d'un país i d'una feina. El Dr. Alfons Fernández Sabater ens en presenta una breu biografia, per poder-ne captar la important trajectòria. Els doctors Oriol Casassas, Rafael Esteve de Miguel i Cristóbal Pera ens aporten els diferents aspectes de la seva activitat patriòtica, científica com a investigador i assistencial com a cirurgia ortopèdica, respectivament. A tots ells moltes gràcies perquè permeten copsar breument, però plenament, la seva persona.

En un recent escrit a *Homenatge a Josep Trueta*, de la Fundació Barcelona (1996), Jordi Pujol diu: "El professor Trueta ha estat un veritable mestre... Homes com ell han estat un símbol i un exemple... Han estat persones que han lluitat i treballat amb perseverança, tenacitat i esforç, amb la il·lusió i la confiança de treballar per als altres: uns homes que han fet de la continuïtat

del servei i del mestratge la raó d'ésser de la seva vida... Els que han iniciat una feina, com ell, no moren mai. Queden la seva feina, el seu exemple i el seu camí. A nosaltres ens cal, per damunt de tot, intentar de seguir-los". Tant de bo que la publicació d'aquests dibuixos i els escrits que els acompanyen siguin un estímul perquè els nostres doctors de la Universitat de Barcelona segueixin el seu exemple d'il·lusió i de dedicació envers una activitat professional i científica i també cap a una societat i un país.

Josep Antoni Bombí

Degà de la Facultat de Medicina
de la Universitat de Barcelona

JOSEP TRUETA,
VIST PER
LA SEVA
FILLA GRAN

El Dr. Bombí em demana unes ratlles sobre el meu pare des del punt de vista de l'home de família, de l'educador, del proveïdor del nostre pa de cada dia. Per si aquests mots acaben sonant a hagiografia, he de disculpar-me, però com que jo me l'estimava molt, em costa ser objectiva en tot el que es refereix a la seva personalitat, la seva manera de ser, el seu caràcter. Altres escriuran sobre la seva obra.

Per motius aliens a la nostra voluntat, les meves germanes i jo vàrem viure separades dels pares molts anys de les nostres vides, primer per culpa de la seva professió pel que fa al pare, ja que de petites el vàiem poc, després per la guerra civil espanyola i, pel que fa a mi, més tard, ja casada, pel fet de viure lluny de la família molts anys. Però mai vàrem perdre el contacte ni l'afecte.

Recordo coses entranyables de la meva infantesa –com, per exemple, les anades a buscar rovellons, a la platja, on ens va ensenyar a nedar, les excursions en cotxe circulant a la temible velocitat de 100 Km/h, cosa que em quedà gravada, potser perquè a ell li causava gran emoció i orgull. L'últim cotxe que vam tenir, un Mercedes Benz matrícula B-59322, la joia de la família, no va durar gaire: va desaparèixer durant la Guerra Civil i mai més en vàrem saber res...

També recordo quan, als meus 7 anys, va morir d'una pneumònia el meu germanet Rafeló, que en tenia 5, i la tragèdia que representà per als meus pares –mai s'hi varen poder sobreposar. De gran, el pare deia que agafava tant d'afecte als seus deixebles perquè li omplien en certa manera el buit del fill perdut... Tant que desitjava un hereu i es va haver de conformar amb tres nenes...

El seu tractament de les ferides de guerra ens va portar a tota la família a Anglaterra, a viure una altra guerra. O sigui, que ell es

va passar nou anys seguits en guerra. Ell, que era un home de pau.

Hi va haver un moment, just abans del començament de la Segona Guerra Mundial, que vàrem tenir l'oportunitat d'anar amb el seu estimat mestre, el Dr. Corachan, a Veneçuela. Però, típic del pare, va decidir quedar-se on més útil podia ser. De gran, alguna vegada ens havia demanat perdó pels anys de fred i angoixa que ens havia fet passar a Anglaterra, exiliats per "culpa" del fet que, com va dir ell mateix en el solemne acte en què va ser nomenat doctor honoris causa per la Universitat Autònoma de Barcelona just abans de la seva mort: "no volia veure morir la llibertat del meu país". Veient-ho amb la perspectiva dels anys, penso que va fer-nos un favor, traient-nos de la Catalunya ocupada i maltractada pels franquistes. I, de totes maneres, després hem descobert que les tropes de Franco el varen anar a buscar en arribar a Barcelona, qui sap si per afusellar-lo. L'acusaven de dos crims: d'haver marxat i d'haver publicat en tantes ocasions que els aliats alemanys i italians de Franco havien bombardejat Barcelona i altres ciutats catalanes despietadament, cosa que els franquistes negaven. Tenim els documents on l'acusen d'haver "desertat" i del de sempre: "rojo, separatista y masón".

Ni de *rojo* ni de *masón* no en va ser mai. De separatista ja no en dic res –tal com deia ell mateix: "jo ja me n'he separat".

A casa, manava molt. Jo recordo les *bronques* que rebia si, ja adolescent, arribava cinc minuts tard... Tenia molta por de quedar malament davant els seus admirats anglesos; per exemple, li va prohibir a la meva mare de cuinar mai amb all. "Només faltaria que jo, que sóc estranger, a sobre llancés alenades d'all als meus pacients britànics", deia. Per la mateixa raó, ens feia portar una vida més semblant a la de les adolescents de

Catalunya que a la de les molt més liberals angleses. Jo li deia: "Sí, tu molt demòcrata, molt liberal, però a casa, com un dictador!"

Els anys de les guerres varen ser molt durs, tant per a ell com per al a meva mare, la seva estimada Amèlia. No va ser fins més tard, quan ja es va veure que Franco seguia com si res després de la derrota dels seus companys de viatge feixistes, i ell i la mare van decidir continuar a Anglaterra –quan el van nomenar catedràtic d'ortopèdia de la Universitat d'Oxford (on va poder gaudir dels més moderns laboratoris per fer recerca, cosa que tant li agradava), quan el seu nom ja va ser conegut arreu del món (menys a Espanya, on estava prohibit esmentar-lo!)–, no va ser fins aleshores que es pot dir que va gaudir de debò, viatjant, recollint premis, medalles, distincions, honoris causa... Fins i tot l'any 1960 va presidir la reunió de la SICOT a Nova York, on se celebrava per primera vegada. Llavors van començar a venir-li pacients d'arreu del món –gent famosa i gent no tant famosa–, i aquesta part de la seva vida, la de la "fama", la va dedicar a la meva mare, a qui tant i tants anys havia fet patir a causa dels seus principis i ideals.

Ara ja fa 23 anys de la mort del pare, i jo el continuo trobant a faltar. Els seus consells, les "injeccions" d'optimisme que sempre em donava, l'afecte que sempre ens va demostrar... Quan va tornar a Catalunya l'any 1967, als 70 anys, per raó de la seva jubilació de la càtedra l'Oxford, les coses havien canviat, però no prou per a ell. No podia estar content de com anava res. Jo crec que es va sentir personalment arraconat: sense laboratori, ni sense hospital ni facultat on continuar amb el seu magisteri, quan encara tenia el cap clar i la salut per fer-ho. Es va dedicar a revisar el seu llibre *The Spirit of Catalonia*, publicat l'any 1946 i dedicat al lector culte anglès, que ara sortia en català. Per a les seves memòries, no va tenir massa temps. És per això que les

meves germanes i jo les vam titular *Fragments d'una vida*, car eren això, fragments.

Si ara veu com van les coses, no sé si estarà gaire content. Però, per obsequiar la seva Amèlia, estic segura que sí, que n'estaria: de tenir l'Hospital Josep Trueta a Girona, un monument i un carrer al Poblenou de Barcelona, l'Associació Humanitària Dr. Trueta, que tant ajuda el Tercer Món, medalles, premis, carrers, instituts, monuments a moltes viles i pobles de Catalunya que porten el seu nom... Gairebé tot massa tard per a ell i ella. Però més val tard que mai i, qui sap, des del cel, potser ho contemplen amb joia.

Amèlia Trueta

Amb Amèlia Lacuna, la seva muller

JOSEP TRIETA
**LA ESTRUCTURA
DEL CUERPO HUMANO**
Estudios sobre su desarrollo
y decadencia

Josep Trueta, vist per la seva filla gran

A Oxford. 6 de maig de 1943

Al despatx de casa seva.
Barcelona, 1970

Els primers estudis

Josep Trueta i Raspall va néixer el 27 d'octubre de 1897 al Poblenou, en el si d'una família de metges d'antiga nissaga, que ell tenia documentada des del segle XVIII. De jove va rebre la influència de l'avi patern, qui li feia descobrir la natura quan anaven d'excursió. Com que el pare es va traslladar al Poble-sec per motius de feina, a ell el van inscriure en el col·legi dels escolapis de la ronda de Sant Antoni, on va cursar l'ensenyament primari.

Quan va arribar l'hora d'estudiar el batxillerat, Trueta va anar a l'Institut de la plaça de la Universitat, des de l'any 1912 fins al 1916. Allí va saber que la moderna ciència mèdica i biològica es recolzava en tres científics destacats que van irradiar en els medis catalans: Pasteur, Bernard i Darwin. En ells trobem l'origen de l'obra de Turró en el Laboratori Municipal, de Pi i Sunyer en l'Institut de Fisiologia i de Ferran en el Laboratori de Microbiologia. Són les arrels científiques de Trueta, a les quals mai més no renunciaria. En els anys de joventut compaginà l'estudi amb activitats esportives variades i amb el conreu de l'afecció per al dibuix, en una escola. Per a ell van ser dues facetes d'equilibri entre activitat i creativitat que van modelar la seva persona.

Malgrat la seva tendència artística natural, convingué amb el seu pare que no hi havia res com l'anatomia per descobrir la bellesa del cos humà, com havien demostrat Miquel Àngel i Leonardo. Va ser així que va cursar els estudis de Medicina a la nostra antiga Facultat, entre els anys 1916 i 1922. Allí va tenir els coneguts professors de l'època –entre els de patologia quirúrgica, Joaquim Trias i Pujol, que en un futur acabaria sent el seu consogre. Qui més l'impactà va ser Ferrer Solervicens, amb qui va treballar com a alumne intern de patologia mèdica i en qui reconeix la qualitat de l'ensenyament i l'entrenament en la descoberta clínica dels

malalts. Un cop acabada la llicenciatura se'n va anar a Madrid per tal de cursar les assignatures de doctorat, que fins ben avançat el segle XX sols es podien programar allí. Va ser una avinentesa per contactar amb el món intel·lectual i universitari de la "vila i cort", fet molt important en una època en què l'escassa mobilitat de la gent mantenia en desconeixement mutu els universitaris espanyols de les diverses ciutats.

El decantament cap a la traumatologia

Amb la base d'aquesta formació mèdica, l'any 1922 Trueta va iniciar a l'Hospital de la Santa Creu el treball com a cirurgià al costat del professor Corachan, en qui va trobar el gran mestre que el tutelà fins al desencadenament de la Guerra Civil. L'any 1923 li van confiar la direcció quirúrgica de la Caixa de Previsió i Socors per a Accidents del Treball, amb activitat quirúrgica a la Clínica del Remei del carrer Escorial. Amb els guanys que això li proporcionava, va poder casar-se amb Amèlia Llacuna i fundar una família amb un fill i tres filles. El seu fill Rafaló va morir als 5 anys; al cap dels anys, Trueta pensava que el seu esforç per millorar la formació dels joves bé podia ser una compensació a la pèrdua del fill. Amb Corachan, va anar a l'Europa central en viatge d'estudis; va conèixer l'obra de Lorenz Böhler a Viena, on també estudiava la moderna traumatologia Jimeno Vidal, per encàrrec del seu mestre, el professor Joaquim Trias i Pujol. Ambdós, Trueta i Jimeno, són històricament els pares de la nostra traumatologia, amb irradiació sobre els professionals espanyols.

En tornar d'aquest viatge, Trueta ja es va orientar definitivament vers la patologia quirúrgica de l'aparell locomotor, cosa que palesen les seves publicacions de l'època sobre l'artritis gonocòccica, el sarcoma d'Ewing, la monografia *Els tumors malignes primitius dels ossos* i la ponència "Hidatidosi òssia" al IX Congrés

de Metges de Llengua Catalana, celebrat a Perpinyà poques setmanes abans de l'esclat de la guerra. L'any 1935 va morir el professor Ribas i Ribas, que exercia com a professor de patologia quirúrgica a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, en el marc de la Universitat Autònoma. Trueta en va ser successor; la premsa ho va publicar, però l'arribada de la guerra va capgirar l'activitat quirúrgica i va obligar a una polarització cap als molts ferits procedents del front i dels bombardeigs a ciutat.

Fins a aquell moment, Trueta havia compaginat la vida professional amb les responsabilitats cíviques col·lectives, com ho demostren la seva presència a Maçanet per rebre Macià quan tornava de França després dels fets de Prats de Molló; hi va anar amb un jove Josep Tarradellas i amb l'amic d'escola Suñol i Garriga, que més tard va ser president del Barça i que va ser afusellat pels franquistes. Va participar en les eleccions al Col·legi de Metges i el van elegir vocal. El trobem entre els primers membres de la Societat de Cirurgia de Catalunya, creada recentment i que presidia Ribas i Ribas, i també en la fundació de la Societat Espanyola de Cirurgia Ortopèdica i Traumatologia, creada a Madrid per Joaquim Trias i Pujol i Manuel Bastos Ansart. Per entendre les manifestacions posteriors de Trueta hem de descobrir aquests elements biogràfics inicials. Sempre va ser conseqüent i compromès com a ciutadà, sobretot català, a més de la seva dedicació científica i universitària. Ho va demostrar amb la publicació de *Spirit of Catalonia*, a Anglaterra, per fer conèixer la nostra història i la nostra cultura. Durant un temps va assumir en l'exili una de les places del Consell Nacional Català.

La cirurgia de guerra i altres contribucions

El diumenge 19 de juliol de 1936 es van iniciar els primers combats al Cinc d'Oros, la cruïlla entre la Diagonal i el passeig de

Gràcia. L'allau de ferits va obligar els cirurgians a treballar sense aturador als hospitals durant uns dies seguits. Al cap del temps, els bombardeigs sobre la població civil ocasionaren molts ferits; els dies 16 a 18 de març de 1938, a Barcelona es van cloure amb un miler de ciutadans morts. Trueta va aplicar els mètodes que practicava amb els accidentats del treball; al seu costat hi va treballar D'Harcourt, que el va ajudar en el desenvolupament del que es coneix com a mètode de Trueta o mètode espanyol. Consistia en una tàctica ben ordenada: tractament immediat, neteja de la ferida, resecció àmplia dels teixits lesionats i immobilització amb enguixat. El van arribar a acusar d'apropiació d'un mètode que no li pertanyia, però ell mateix va explicar en una publicació posterior, a Mèxic, l'any 1944, que cadascun dels esglaons esmentats havia estat ja recomanat per grans mestres de la cirurgia al llarg de la història. A Barcelona i durant la guerra ho havia concretat en la monografia *El tractament de les fractures de guerra*. El seu coetani Bastos Ansart, amb experiència prèvia de cirurgia a la guerra del Marroc, va procedir de forma semblant i ho va recopilar en l'obra *Las heridas por arma de fuego*.

Aquesta activitat quirúrgica va ser coneguda per la Foreign Office britànica, que va enviar cirurgians observadors a entrevistar-se amb Trueta els anys 1937 i 1938; aquests cirurgians elaboraren un informe sobre els efectes dels bombardeigs civils, premonitori del que els esperava, i que el temps va confirmar, en el cel de Londres. Per aplicar els tractaments sobre la base del mètode esmentat, disposaven de l'ajut del primer banc de sang disponible, que va organitzar Duran Jordà. En acabar-se la guerra, Trueta es va instal·lar al Rosselló amb la família, i allí el van visitar novament els delegats de la Foreign Office per convidar-lo, juntament amb Duran Jordà, a donar unes conferències a grups de cirurgians britànics. Al febrer de 1939, quan tenia 42 anys, es va embarcar a Calais per travessar el canal i arribar a Londres. Entre 1939 i 1944 va pronunciar 83 conferències sobre

cirurgia de guerra. El va convidar a Oxford el professor Girdlestone, que va esdevenir el seu protector i se'l va quedar per treballar amb una autorització especial del ministre de Salut. La traducció de la seva monografia amb el títol de *Principles and practice of war surgery* va ajudar a difondre les seves idees i a donar-lo a conèixer entre les autoritats quirúrgiques civils i militars. L'any 1943 li van encarregar la direcció del servei d'accidents de la Radcliffe Infirmary, amb 120 llits. Va publicar *Atlas of traumatic surgery* i es van reconèixer els mèrits de la seva tasca amb el nomenament de professor honoris causa per la Universitat d'Oxford. Passats uns quants anys, les publicacions sobre lesionats a la guerra de Corea i del Vietnam seguien reconeixent la validesa del mètode.

Els bombardeigs de Londres causaven, a més dels morts, moltes lesions per aixafament sota les runes, i l'estudi de Bywaters i Beall es va concretar en la descripció de la síndrome d'esclafament (*crush syndrome*). Trueta en va fer una recerca experimental juntament amb Barnes, i descobrí que la causa era un espasme arteriolar. Amb Daniel, Franklin i Barclay, va estudiar el xoc en aquests malalts i així va descobrir la segona circulació del ronyó, la cortical; ho va publicar l'any 1947 en l'obra *Studies of the renal circulation*, que ha romàs com a text bàsic al cap dels anys. En acabar la guerra va desaparèixer l'allau de ferits i es va iniciar l'època del tractament de les seqüeles, cirurgia de tipus programat i en general sense perill vital. A Oxford, Sir William Morris havia dotat cinc càtedres (medicina, cirurgia, ginecologia, anestèsia i ortopèdia). El catedràtic G. R. Girdlestone –gran protector de Trueta– va ser jubilat i el va succeir Seddon, mestre de la cirurgia dels nervis perifèrics. Van traslladar aquest últim, i Trueta va cobrir, l'any 1948, la seva vacant d'Oxford. L'any 1955 Sir Morris, esdevingut Lord Nuffield, va fer una nova gran donació que va permetre construir un centre de recerca al Wingfield-Morris Hospital, que esdevingué així el gran Nuffield

Orthopaedic Centre. L'obra de Trueta es va engrandir amb la coincidència de la càtedra i del laboratori, i es va dedicar a l'estudi de la circulació de l'os, de l'origen de l'osteoblast, de l'osteogènesi fracturària, de les infeccions òssies i de l'artrosi. Els seus treballs van ser mundialment coneguts i van tenir la col·laboració de molts alumnes vinguts d'arreu, que després van esdevenir mestres famosos als seus països. L'experiència sobre poliomielitis es va recollir en un llibre monogràfic, i el conjunt dels treballs en la gran obra *Studies of the development and decay of the human frame* (1968), més tard traduïda al castellà i editada a Barcelona (1975).

Reconeixements universals

Trueta va veure reconeguda en vida la seva trajectòria científica i cívica. Va ser president del Congrés Mundial de la Societat Internacional de Cirurgia Ortopèdica i Traumatologia a Nova York, l'any 1960. El van nomenar professor honoris causa, a més d'Oxford, a les universitats de Buenos Aires, Gotterborg, Rio de Janeiro i Autònoma de Barcelona. Va ser membre d'honor de divuit societats quirúrgiques i ortopèdiques de diferents països, va rebre el premi Laborie de la Societat de Cirurgia Francesa i el van ordenar cavaller de la Legió d'Honor francesa. Va tornar a Barcelona l'any 1967, quan li va arribar la jubilació a Oxford, i durant deu anys ens va fer conèixer directament els seus treballs i el seu pensament en múltiples conferències. Va presidir la Societat Catalana de Biologia (filial de l'Institut d'Estudis Catalans) i molts congressos i reunions que s'honoraven amb la seva presència. Finalment, se li va encarregar una ponència en el X Congrés de Metges de Llengua Catalana, que reprenia l'activitat a Perpinyà, on havia tingut lloc el darrer quaranta anys abans. El seu estat de salut ja no li va permetre assistir-hi, i va morir el 19 de gener de 1977. Per voluntat pròpia va recuperar la

nacionalitat espanyola. Finí com a cristià i en el seu funeral a Santa Maria del Mar el fèretre es va cobrir amb la senyera, símbol d'un dels més grans motius de testimoniatge i de fidelitat al llarg de la seva vida.

Alfons Fernández Sabaté

JOSEP TRUETA
I RASPALL,
CIUTADÀ
DE CATALUNYA

P

El perfil

er als adjectius no hauria d'ésser permesa la lliure circulació; el seu ús a la lleugera, molt sovint en desproporció amb el subjecte adjectivat, n'ha determinat la desvaloració en un grau fora mida. Quan algú ens diu, per exemple, que un llibre, un paisatge o una persona són extraordinaris, farem santament d'inquirir informació complementària abans de, càndidament, frisar per compartir el coneixement de l'objecte de l'elogi.

Una bona manera de no incórrer en aquest malbaratament lingüístic podria ésser l'enumeració dels mèrits, la valoració de la circumstància i l'atenta consideració de causes i intencions, per, després, deixar que cadascú adjectivi segons la pròpia escala de valors. Per això no diré que *L'esperit de Catalunya* de Josep Trueta és un llibre extraordinari.

Diré, en canvi, que Josep Trueta, en el pròleg que va escriure l'octubre del 1976, feia saber que "A la primera edició catalana d'aquest llibre, publicada a Mèxic l'any 1950, deia als lectors que l'original havia estat escrit en anglès, ja que no anava dedicat a lectors catalans. El meu propòsit no era altre que el de posar en mans anglosaxones un lleuger inventari de la contribució catalana al progrés d'allò que en diem civilització occidental."

Trueta havia començat la redacció del llibre l'any 1941 —ell diu "sota l'impacte de la Segona Guerra Mundial"— i fins al 1946 no fou publicat. La clara intenció de l'obra era la de fer conèixer l'existència de Catalunya a aquells que la ignoraven i, sobretot, la de relatar els seus trets característics, la seva diferenciada personalitat, per combatre l'equívoc d'una pertinença amorfa a l'Espanya de la pandereta.

Hauria pogut mirar d'atènyer el proposat objectiu per mitjà d'una enardida descripció de les llegendes i les gestes dels vells temps: Guifré el Pelós i les quatre barres de sang sobre l'escut daurat, Roger de Flor i els catalans a Orient o Rafael Casanova i el baluard de Sant Pere. O hauria pogut extasiar el lector amb una selecció de referències als monuments, als paisatges i a les tradicions de la terra: Ripoll, Poblet i Montserrat, la muntanya i la costa, la sardana i els castellers. Però Josep Trueta no seguí aquests camins. Trueta, com els homes del Renaixement, sabia que la condició humana és –essencialment– recerca, és treball dirigit a fer menys espessa la tenebra. I per aquesta raó es proposà d'oferir "un lleuger inventari de la contribució catalana al progrés d'allò que en diem civilització occidental", la contribució catalana a la recerca d'una major claredat, amb el convenciment que aquesta contribució –feta, refeta i perfeta– posa de manifest, com cap altra cosa, la més alta i la més digna de les característiques que conformen un poble.

Aquest era Trueta; aquesta era la manera de veure les coses de Josep Trueta.

L'exili

L'any 1976, pocs mesos abans de la seva mort, Josep Trueta fou nomenat doctor honoris causa en Medicina per la Universitat Autònoma de Barcelona; en l'acte acadèmic explicà que "vaig anar-me'n perquè no volia veure morir la llibertat a la meua terra". I, lluny de Catalunya, i tot i la ingent labor professional, docent i de recerca que dugué a terme, mai no oblidà el constrenyiment en què malvivia el país i, una vegada i una altra, aportà la personal contribució a les alenades d'esperança.

L'estiu del 1940, amb França ocupada pels alemanys, els catalans exiliats a Anglaterra cregueren convenient de constituir un organisme representatiu, a semblança dels que els exiliats de la majoria dels països ocupats pels nazis tenien formats: polonesos, txecs, noruecs, danesos, holandesos. La presència poc ben vista de Juan Negrín a Londres –amb un opípar tren de vida i en contacte íntim amb l'ambaixador soviètic– feia encara més necessària la constitució d'una representació catalana, que demostrés la distància que separava l'actitud catalana de les similars a la de l'últim cap del Govern espanyol de la República. L'afusellament del president Companys el mes d'octubre féu que s'accelerés la creació del Consell Nacional Català. Les vacil·lacions de Trueta –que se sentia dir que ja complia els seus deures patriòtics amb el bisturí, com Pau Casals amb el violoncel– foren vençudes per Carles Pi i Sunyer, que acceptava de presidir el Consell a condició –diu el mateix Josep Trueta– que ell en formés part.

Joan Triadú –que el visità quan "era un personatge molt important en el paisatge mèdic britànic, cosa que de molt pocs estrangers es podria dir"– opina que Trueta va tenir un paper fonamental en el Consell Nacional Català. Era integrat pel president Carles Pi i Sunyer, Batista i Roca com a secretari i com a vocals, a més de Trueta, Ramon Perera i Fermí Vergés. Des de la redacció d'un primer manifest –del qual Trueta s'esforçà per lliurar un to declamatori poc adequat– fins a les relacions amb exiliats, tant d'Anglaterra com de diferents punts d'Amèrica –Mèxic, sobretot–, més preocupats per rivalitats de partit que per l'eficàcia que derivaria d'una representació catalana prestigiosa i compacta, la influència del caràcter independent i dialogant de Trueta salvà moltes de les tensions viscudes al Consell.

Quan l'any 1945, alliberada França, Josep Irla es féu càrrec de la presidència de la Generalitat a l'exili, el Consell es dissolgué.

The Spirit of Catalonia

"... un lleuger inventari de la contribució catalana al progrés d'allò que en diem civilització occidental..."

Joan Lluís Vives, deixeble i company d'Erasme, és el nostre màxim representant de l'humanisme del segle XVI. A l'exili, és clar, que la Inquisició no era amiga dels esperits lliures. Havia ocupat la càtedra d'Humanitats a Oxford del 1523 al 1528. Trueta, per raó d'aquesta estada del pensador valencià a la mateixa ciutat on ell exercia, decidí informar-se sobre la seva figura, tant per a enriquiment propi com per poder respondre amb solidesa als amics i companys d'Oxford que li'n sol·licitaven informació. Quan Trueta inicià la recerca de dades es trobà –conseqüència del seu esperit científic– que la personalitat de Lluís Vives tenia uns predecessors –els antecedents– i uns seguidors –les *sequēles*–, i que entre tots constituïen una llarga cadena que bé podia començar cap a l'any mil amb l'abat Oliba i acabar amb els contemporanis canonge Cardó o cardenal Vidal i Barraquer. Trueta aplegà dades, les ordenà i "em va sortir" –diu– "un petit tractat, sense massa pretensions d'erudició històrica, que vaig titular *The Spirit of Catalonia*."

En un dels seus *Pensaments*, Pascal diu que "Tothom pot sentir apassionadament; molt pocs, en canvi, són els que poden pensar apassionadament". Pensar, encara que sigui des d'una viva passió, exigeix sentit de la mesura, equanimitat i adequació a la realitat; obliga a no caure en hiperbòlics i contraproductius ditirambes. Josep Trueta, apassionadament mesurat, no comenta en el seu llibre "tot el que els catalans havien fet per espatllar llur desenvolupament com a poble". I que, malauradament, massa sovint ha estat relatat com a gesta gloriosa.

Comentar detalladament "el lleuger inventari" fóra llarg i mai no substituiria la lectura del llibre; unes puntuals referències poden donar idea del caràcter del contingut.

De l'extens estudi de l'obra de Joan Lluís Vives remarquem l'anàlisi de *De Subventionem Pauperum sive de Humanis Necessitatibus* (Sobre el socors dels pobres o sigui sobre les necessitats dels homes) del 1526. "Aquest llibre és considerat com el punt de partida de la ciència social moderna; la seva influència ha estat tan gran que fins no fa gaire ha estat la base de la legislació social belga". Hi és fet un estudi psicològic del pobre, una enumeració de les causes de la pobresa –la primera de les quals és l'educació insuficient– i, sobretot, hi és planejada la prevenció i l'ajuda als pobres com un deure d'Estat i no com una caritat.

De Ramon de Sibiuda, *L'esperit de Catalunya* explica que va néixer a Barcelona en el darrer terç del segle XIV i que ensenyà filosofia i medicina a la Universitat de Tolosa de Llenguadoc; molt pocs detalls més de la seva biografia poden ésser referits amb certesa. La seva obra fonamental, *Theologia Naturalis sive Liber Creaturarum*, influí Lluís Vives i molt poderosament Montaigne i el pedagog bohemí Johann Amos Comenius (Komensky); "a Espanya, l'actitud dogmàtica intolerant que tant de temps va dominar la vida intel·lectual, va impedir, fins a una època recent, la difusió de les idees de Sibiuda". La *Theologia naturalis* diu que "Déu ens ha donat dos llibres: l'un és la Naturalesa; l'altre, la Bíblia. És el llibre de la Naturalesa el que mai no pot ser falsificat ni prohibit." Trueta n'espigola alguna frase: "La real característica de l'home és la seva lliure voluntat" o "Arreu la lliure voluntat acompanya la intel·ligència humana, i l'una no pot existir sense l'altra".

Francesc Eiximenis és un franciscà gironí que visqué a les darreries del segle XIV. Trueta ens diu que "sembla haver estat el més

prolífic dels escriptors catalans": *Lo Crestià*, que inclou el *Regiment de la cosa pública*, el *Llibre de les dones*, d'intenció moralitzadora, el *Llibre dels àngels*, el tractat vocacional *Scala Dei*, la *Vida de Jesucrist*, etcètera. Per la seva forta personalitat, va ser nomenat bisbe d'Elna i patriarca de Jerusalem. Féu una estada a Oxford i hi participà en la vida intel·lectual de la Universitat. En la seva obra –bàsicament un reflex de la societat del seu temps– hi ha molts punts de vista sobre la llibertat i la tirania, que, segons Trueta, són els de la nostra mentalitat occidental del segle XX. I en dóna mostres. Per exemple: "Per natura tothom és lliure. La llibertat és una de les primeres i més distintives virtuts existents entre els homes, i la comunitat no confereix mai un poder absolut".

L'esperit de Catalunya –ja en la seva edició inicial anglesa– rebé molts i molts comentaris elogiosos. Com ara el de Pompeu Fabra, que escrivia a Trueta: "tot el que expliqueu tan bé en el vostre llibre fa temps i temps que hauria d'haver estat dit i repetit dins una propaganda ben feta de la qüestió catalana".

Una presència indefallent

El dia 20 d'octubre de 1946, Trueta va rebre una carta del periodista Josep Manyé, que treballava a la BBC i era un dels responsables de les emissions en castellà; hi deia que amb Batista i Roca tenien pensat de fer els possibles per aconseguir una emissió en català. No cal dir que Trueta se solidaritzà amb la idea, i el 9 de novembre –la primera emissió– es dirigí als catalans des de Londres, en català. Costà molt que els deu minuts cada quinze dies d'emissió catalana es produïssin amb regularitat; només fou possible a partir del 7 d'abril de 1947 i, a partir d'aquell moment –com si Catalunya acabés de proclamar la independència o hagués inferit un greuge de deshonor– "es produí una mena

d'unitat «nacional castellana»" —diu Trueta a *Fragments d'una vida*. "Els secretaris de Negrín a Londres i els falangistes de torn a l'embaixada espanyola, uns darrera els altres, desfilaren pel Foreign Office irats per l'insult que es feia al castellà". No cal dir que les emissions que el professor Trueta havia iniciat acabaren suspeses.

L'any 1952, fou fundada l'Anglo-Catalan Society. Era la unió d'intel·lectuals catalanòfils britànics i catalans residents a la Gran Bretanya disposats a fer conèixer i promoure la cultura catalana mitjançant conferències, exposicions, publicacions i concessió de beques d'estudi. No és cap sorpresa que Josep Trueta —naturalment— en fos membre fundador.

És sabut que des de 1859, cada primer diumenge de maig, se celebrava a Barcelona la festa dels Jocs Florals. Sembla que només l'any 1902, per prohibició militar, s'hagueren de celebrar a Sant Martí del Canigó i l'any 1924, per la dictadura de Primo de Rivera, a Tolosa de Llenguadoc. Naturalment, durant la Guerra Civil no van tenir lloc i, un cop acabada, es veu que foren considerats un atemptat a l'estabilitat de l'Estat. A partir del 1941 i amb la denominació de Jocs Florals de la Llengua Catalana, la celebració tingué lloc a l'exili, lluny de "la pàtria expectant" —segons l'expressió del poeta. S'anaren succeint ciutats americanes i europees per hostatjar-los, fins que el 1956 els Jocs se celebraren a Cambridge; Trueta en fou el mantenidor. La festa tingué lloc en el Christ's College, on J. B. Trend, gran amic de Catalunya, era catedràtic de llengua espanyola. Quan Trueta publicà *The Spirit of Catalonia*, Trend havia comentat a les pàgines d'una revista que "el llibre del doctor Trueta constitueix una meditació històrica al passat de la seva terra i una implícita declaració de fe en el seu futur". Trueta explica que la festa "va ésser un acte de gran bellesa. La nostra filla gran, Meli, en fou la reina, acompanyada per vuit dames d'honor, entre les quals hi havia la seva germana Tula."

El "meu" doctor Trueta

Jo sabia del doctor Trueta perquè l'havia trobat a la pàgina d'honor del *Diccionari de Medicina* de Corachan –mestre seu en cirurgia–, en què hi ha la llista de col·laboradors. La confecció del diccionari havia estat decidida l'any 1930, en el Sisè Congrés de Metges de Llengua Catalana; l'any 32 ja apareixia un primer fascicle, i l'any 36 es completava l'obra i s'editava relligada en volum. Sis anys de feina.

Sabia del doctor Trueta perquè havia trobat la seva participació en aquell memorable Novè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que el juny del 36 s'havia celebrat a Perpinyà, i perquè havia trobat treballs seus a *La Medicina Catalana* –un sobre el tractament de les ferides de guerra–, la revista que dirigí i animà Leandre Cervera i que, sense cap dubte, és una de les de major dignitat publicades a casa nostra.

I sabia del doctor Trueta perquè al llarg dels anys quaranta la seva figura i la seva actitud havien anat prenent, als ulls de la fidelitat a uns principis, el nobilíssim caràcter de símbol.

Però no vaig conèixer el doctor Trueta fins el dia 30 d'agost de 1953, a Portlligat. La reunió era en homenatge a Carles Riba. El dia era ple de llum, a l'igual que ho era el rostre dels assistents; semblava com si es creguessin evadits de la nit d'aquells anys i visquessin al paradís de la il·lusionada llibertat.

Es digueren uns parlaments; s'alçà el doctor Trueta i digué les seves paraules. El protagonista de la festa ho referia a un amic exiliat a Xile: "Va parlar en nom de tots els qui des de fora contribueixen a sostenir el que estimem; i que tornaran. Va dir paraules de foc". Aquells mots abrandats avivaren l'esperança. La veu de Josep Trueta, en l'aire de Portlligat, fou per a molts un

impuls a afermar-nos en la resolució de no cedir a les malvolences del minotaure.

Vaig tornar a trobar el doctor Trueta en un altre acte carregat d'emoció. El dia 12 d'abril de 1954, a la llar de Josep Puig i Cadafalch, estàvem convocats per la Societat Catalana de Biologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. La reunió comportava un cert risc perquè estava mancada de l'imposat permís governatiu, permís que hauria estat denegat en el cas que, ingènument, n'hagués estat feta la sol·licitud: les activitats de l'Institut eren perseguides i la Societat de Biologia, des de la dispersió a l'exili de tants i tan notables membres, havia romàs muda.

Era la primera presa de contacte d'uns disposats joves amb els vells membres i, a més, anàvem a escoltar la lliçó del doctor Trueta. Parlà de poliomièlitis —és igual, perquè l'important és que la seva veu, tan clara i rotunda com la seva mirada i la seva figura, obrí, aquell vespre, horitzons d'esperança.

El retorn

L'any 1965 havia d'ésser el de la jubilació de Trueta com a catedràtic d'Oxford. Corregué la veu i dels Estats Units arribaren propostes de diverses universitats perquè hi anés a treballar en el camp experimental. Era com exiliar-se de nou. De Mònaco arribà també una proposta, aquesta molt temptadora: es tractava de dirigir un hospital de traumatologia de nova planta, en terrenys oferts pel príncep Rainiero i amb edificació a càrrec d'Elie Rothschild i Stavros Niarchos. Era una aventura atractiva, però de massa envergadura per a un home de prop de setanta anys. Trueta i la seva muller Amèlia, el mes de febrer de 1967 retornaren a Barcelona.

A Barcelona, l'any 1970 participà en les ponències del Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Del 71 al 73 fou president de la Societat Catalana de Biologia, i ens hi llegí el patètic discurs sobre "Reflexions entorn de la pesta moderna: l'accident a la carretera". El 1972 fou nomenat membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans.

El 1973 li fou encarregat per una Fundación General Mediterránea el projecte d'un institut d'investigació, en el qual Trueta treballà durant dos anys. Al cap d'aquest temps, els senyorassos de la Fundación li comunicaren que no tenien diners i "encara tingueren la gran idea de suggerir-me que em busqués jo els cabals!" Unes ben llastimoses credencials per als responsables d'aquell temps...

El 1976, Josep Trueta, a petició del seu amic Josep Alsina i Bofill, que havia de presidir el Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, a Perpinyà, després dels quaranta anys d'imposat silenci, fou l'encarregat de la conferència inaugural de l'esdeveniment. Trueta acceptà l'encàrrec i, aquell emocionat 23 de setembre de 1976 era, molt malalt, a Perpinyà amb el text d'una alta lliçó que llegí Antoni Trias i Rubiés. Trueta ens deixà el dinou de gener, al cap d'encara no quatre mesos.

Ens deixà havent fet, fins a l'últim moment, permanents mereixements per ser tingut –ben noblement– per exemplar ciutadà de Catalunya.

Oriol Casassas

JOSEP TRUETA
CIRURGIÀ
ORTOPÈDIC I
INVESTIGADOR

Va voler el destí que el doctor Trueta, el 1936, quan ja era considerat un excel·lent cirurgià i cap del Servei de Cirurgia de l'Hospital de Sant Pau —el més gran de Barcelona—, comencés la tasca d'organitzar el tractament de ferits de la Guerra Civil Espanyola, desenvolupant un mètode amb el qual es van tractar milers de ferits amb uns excel·lents resultats. El mètode, que porta el seu nom, fou utilitzat després extensivament per les forces aliades a la Segona Guerra Mundial, i va obtenir un reconeixement i una fama universals.

Ara, passat gairebé un quart de segle des de la seva mort, la seva figura continua aconseguint atenció i reconeixement des de diferents punts, no només com a cirurgià de guerra, sinó també per la ingent tasca d'investigador mèdic, que va tenir gran ressonància i que fou divulgada i continuada per nombrosos deixebles d'arreu del món. També és destacable la seva atractiva personalitat i la ferma personalitat humana. Una de les seves manifestacions més consubstancial fou l'amor vers Catalunya, avivat pel seu exili durant vint-i-nou anys.

Josep Trueta va néixer a Barcelona el 28 d'octubre de 1897, fill de Rafael Trueta, metge a Barcelona. Els antecedents familiars de dedicació a la medicina es remunten fins al títol expedit el 1795 per la Facultat de Medicina de la Universitat d'Osca, a nom d'Antoni Trueta, d'Artesa de Segre, cirurgià a la Guerra del Rosselló durant la Santa Aliança.

Trueta va acabar la carrera de Medicina l'any 1921. Va fer el doctorat a Madrid i l'any següent, el 1922, va començar a treballar amb el famós cirurgià Corachan. A l'Hospital de Sant Pau li va ser encomanada la secció de l'aparell locomotor. El seu progrés professional, sempre sota la guia de Corachan, va ser molt ràpid. L'any 1935 fou nomenat cap del Servei de Cirurgia, quan tenia

38 anys. Trueta també era director quirúrgic de la Caja de Previsión y Socorro, amb uns quaranta mil accidents l'any.

En començar la Guerra Civil Espanyola li va correspondre organitzar un servei de traumatologia per als ferits, que ocupava dos grans pavellons de l'hospital. Destacaren ràpidament la qualitat de l'assistència que rebien els ferits, la bondat del mètode de tractament emprat i els excel·lents resultats obtinguts. La seva tasca va marcar un avenç crític en el tractament d'aquests pacients, i es compten per milers els que es van beneficiar del mètode en aquell i en altres conflictes bèl·lics, a més de la pràctica civil.

Els que el van conèixer a l'Hospital de Sant Pau, dedicat principalment als ferits de guerra, han reconegut que ja aleshores era un gran mestre i cirurgià, amb una extraordinària personalitat. De la seva persona destacaven una gran autoritat, elegància i distinció.

El mètode de tractament de les ferides i fractures obertes, que havia de donar complida fama al doctor Trueta, va tenir com a precedent el tractament de les osteomielitis cròniques mitjançant un ampli drenatge i una immobilització amb guix, proposat per Winnet Orr. La bondat dels resultats obtinguts en els casos que el doctor Trueta havia tractat li va fer pensar que, si el procediment era satisfactori per a les supuracions cròniques ja establertes, seria més efectiu per prevenir les infeccions a les ferides recents. El doctor Trueta va anar aplicant aquest mètode a la pràctica civil, alhora que l'anava perfeccionant. Durant un període tan poc propici per a la investigació com era la guerra, el seu interès pel comportament dels teixits traumatitzats el va portar a aprofundir en les bases biològiques del tractament de les ferides, racionalitzant el mètode fins a aconseguir una sistemàtica senzilla, però exigent, basada en cinc punts, que marcaren diferències substancials amb el mètode d'Orr:

1. Regir-se per una organització que permet intervenir els ferits durant les sis primeres hores.
2. Netejar la pell i la ferida amb aigua, sabó i un raspall d'ungles.
3. Ampliar la ferida inicial per explorar tots els racons dels teixits malmesos, i extirpar els que tenen una conservació compromesa.
4. Deixar oberta la ferida, amb molt poques excepcions, drenant-la amb una gasa eixuta de xarxa espessa.
5. Immobilitzar l'extremitat ferida o fracturada amb un guix suficientment ampli perquè els teixits malmesos estiguin en repòs absolut.

A partir de 1936, a causa dels nombrosos ferits de la Guerra Civil Espanyola, el mètode es va estendre gradualment als ferits per arma de foc i per bombardeigs. Es va crear una organització per ensenyar la tècnica als cirurgians de l'exèrcit de Catalunya.

El mètode es divulgà amb la publicació el 1936 del llibre *El tractament de les fractures de guerra*, en català, i uns dies després del mateix llibre en castellà.

Quan va acabar la Guerra Civil el 1939, va ser convidat per un destacat grup de col·legues anglesos per exposar les seves experiències a Espanya, amb la intenció d'organitzar la defensa d'Anglaterra. El 27 de febrer de 1939 va arribar a Anglaterra per pronunciar conferències. En una conferència en què explicava la seva experiència amb els traumatismes de guerra i els mètodes que havia preconitzat, era present J. R. Girdlestone, professor d'Ortopèdia a Oxford, qui va convidar Trueta a anar a Oxford per treballar al seu hospital.

La imminència d'una Segona Guerra Mundial li va fer acceptar la invitació per quedar-se a Anglaterra i organitzar la defensa passiva i el tractament dels ferits previsibles. Es va quedar al país

com a conseller del Ministeri de Salut, al Wingfield Morris Orthopaedic Hospital d'Oxford. El mateix dia 4 de setembre de 1939, quan Gran Bretanya va entrar a la guerra, fou nomenat director de l'Accident Service de la Radcliffe Infirmary d'Oxford, on havia de portar a terme una intensíssima tasca centrada en l'assistència als ferits. En aquest centre hospitalari convertit en hospital de segona línia va arribar a tenir 150 llits.

En els estudis sanitaris preliminars al desembarcament en el continent europeu va ser consultat, i el seu nom es cita al pròleg del llibre oficial que es publicà a Washington sobre la cirurgia a la Segona Guerra Mundial. Els resultats obtinguts en el tractament dels ferits de guerra es van publicar als llibres *Principles and practice of war surgery* i *Atlas of traumatic surgery*.

Els anglesos van expressar la seva gratitud al Dr. Trueta nomenant-lo doctor honoris causa per la Universitat d'Oxford el 1943, un honor extraordinari, ja que aleshores tan sols tenia 45 anys. Després, a França li van concedir la Legió d'Honor i Canadà el va fer membre d'honor del Royal College of Surgeons.

El mètode de tractament de les ferides de guerra fou utilitzat no només a la Guerra Civil Espanyola, a la Segona Guerra Mundial i a Corea, sinó també al Vietnam. A l'hora d'escollir el millor mètode de tractament es va considerar que havia de ser segur, adient per tractar una gran quantitat de ferits i que, damunt de tot, havia de tenir una aplicació senzilla. Es va considerar que el mètode de Trueta tenia tots aquests requisits i se'n va adoptar l'ús sistemàtic.

L'aplicació dels principis de desbridament i neteja de les ferides, de sutura retardada i d'immobilització que van utilitzar la major part dels cirurgians militars que actuaren a la guerra del Vietnam, va salvar moltes vides i molts membres. H. B. Jennings,

cirurgia general militar dels EUA, va reconèixer el gran deute amb el professor Trueta pels seus ensenyaments. El professor P. W. Brown, coronel cap dels serveis d'ortopèdia dels EUA, assenyala que a la Primera Guerra Mundial un 1,8 % dels ferits va morir per gangrena gasosa, mentre que a la Guerra del Vietnam, on s'utilitzà el mètode de forma sistemàtica, aquesta xifra va davallar a un 0,16 %. El mateix Brown va qualificar Trueta de "colós de la cirurgia".

Malgrat tots els èxits i la glòria que li va proporcionar aquesta cirurgia, el Dr. Trueta no volia ser recordat com a cirurgia de guerra. Ell era un pacifista convençut que havia fet la guerra a la guerra. Al pròleg de *El Tractament de les fractures de guerra* diu que "la tècnica que exposarem ha estat realitzada damunt els nostres semblants, víctimes de la guerra".

Va ser fora del seu país on el doctor Trueta va obtenir el reconeixement del seu extraordinari talent en medicina. A l'estranger va tenir accés a posicions i institucions de la major categoria científica. Només al final de la seva vida es va reconèixer aquí, a la seva terra, el seu gran valer.

Al 1949 li van proposar la càtedra d'Ortopèdia de la Universitat d'Oxford. El doctor Trueta va posar com a condició per acceptar el càrrec disposar d'un suport econòmic per realitzar la seva idea del que hauria de ser un centre d'ortopèdia i per cobrir les exigències d'una càtedra en matèria d'investigació i docència. Lord Nuffield li va prometre ajut i Trueta va ser elegit catedràtic a Oxford l'1 de juliol de 1949. Uns dies després, el 29 d'agost, em va rebre a Oxford i va fer el necessari perquè jo em quedara a estudiar en el seu hospital, el Wingfield Morris, on havia de romandre com a becari de la Universitat d'Oxford i més tard com a *house surgeon* (resident).

Els mitjans per a la investigació del Wingfield Hospital quan fou nomenat professor eren molt escassos, però immediatament començà la creació d'un departament d'investigació, un objectiu prioritari per a ell, i ja durant els anys de la meua estada a Oxford varen succeir-se ampliacions i millores a mesura que els recursos procedents de la Universitat d'Oxford, i dels donatius de Lord Nuffield, ho permetien. Va aconseguir crear un centre en un nou edifici de tres plantes, amb biblioteca, sala de conferències i laboratoris importants, a la inauguració del qual vaig assistir deu anys més tard, el 1959.

El doctor Trueta no va estar entregat de forma exclusiva a una de les anomenades ciències pures o bàsiques, sinó que va exercir també com a clínic, es a dir, com a cirurgià pràctic. Va dir: "D'una associació feliç de clínics interessats en investigació i treballadors de laboratori la medicina pot aconseguir nous potencials per a la conducció d'una investigació original"; "crec que és una pena que la major part dels centres per a investigació mèdica estiguin organitzats i conduïts sense la col·laboració de clínics. Per altra banda, és lamentable que els clínics tractin freqüentment de solucionar problemes per si mateixos, sense un coneixement adient i una experiència amb els mètodes mitjançant els quals la teoria es pot anar reemplaçant per una cadena de fets comprovats."

La seva contribució a la investigació fou monumental. Va arribar a ser impossible llegir una revista d'ortopèdia important que no portés algun treball seu o mencions dels seus treballs i de la seva escola. En cadascun dels 45 capítols del llibre de Trueta *Studies of the development and decay of the human frame*, publicat el 1968, es recullen treballs originals seus o de la seva escola que contribueixen poderosament al coneixement de nombroses àrees anteriorment obscures de la patologia del sistema musculoesquelètic, i que continuen sent citats a la bibliografia actual.

Durant gairebé vint anys se'l va considerar una de les autoritats més importants en la investigació dels trastorns del sistema esquelètic. El WMO Hospital s'havia convertit en el Nuffield Orthopaedic Centre, una escola d'ortopèdia i un centre d'investigació famós a tot el món, per la qual cosa el professor Trueta esdevingué responsable de la formació de nombrosos especialistes, entre ells molts futurs professors universitaris.

Haver pogut gaudir de l'hospitalitat d'un país tan avançat científicament com Anglaterra, amb els mitjans de treball que va tenir a la seva disposició durant un quart de segle, li va permetre portar a terme estudis de gran transcendència, entre els quals destaquen les seves investigacions sobre la circulació renal i sobre la fisiopatologia i histologia de l'os i d'altres teixits de l'aparell locomotor. Va demostrar, contra el que abans es creia, que l'os no té una estructura definitiva, ben establerta i sistematitzada, sinó que és un teixit que es troba en transformació i evolució, que es construeix i desconstrueix constantment.

Les investigacions sobre la circulació renal es van dirigir a resoldre un problema mèdic fonamental, l'anomenada *nefritis aguda intersticial*, lesió que es pot produir per diferents circumstàncies. D'entre altres, el *crush syndrome* o síndrome d'esclafament, que es va veure durant la guerra en víctimes de bombardeigs. El mecanisme de producció d'aquesta lesió no estava explicat satisfactòriament i el Dr. Trueta intuï una possibilitat etiopatogènica: podia ser que la compressió provoqués un espasme vascular que pogués interferir la circulació renal.

El problema requeria un estudi profund de la circulació renal, que el Dr. Trueta va emprendre amb la col·laboració d'un equip pluridisciplinari. Els resultats obtinguts es van descriure en el llibre *Studies of the renal circulation* publicat el 1947. El pròleg assenyalava que el llibre era resultat de la col·laboració d'un

clínic, un radiòleg, un fisiòleg i un patòleg –cadascun dels quals ha fet, a la seva manera, una contribució essencial a un problema comú. És un exemple del veritable treball d'equip molt avançat que produeix uns fruits òptims i que hauria de ser utilitzat més sovint. Descriu tècniques poc usuals que es poden aplicar a molts camps de la investigació, i que demostren l'existència "d'un mecanisme per al control de la circulació del ronyó en el conill que, si existeix en l'home, influirà profundament en els conceptes de la fisiologia i la patologia de l'òrgan".

El Dr. Trueta no va poder continuar en aquest camp d'investigació perquè va ser nomenat professor d'ortopèdia a Oxford l'any següent a la publicació, i per tant digué: "amb una certa tristesa, vaig cloure el capítol de la investigació renal."

Les importants investigacions de Trueta i dels seus col·laboradors sobre l'esquelet van ser publicades a les millors revistes de l'especialitat, i al 1968 es van recollir en el seu llibre *Studies on the development and decay of the human frame* i al 1975 al llibre *La estructura del cuerpo humano. Estudios sobre su desarrollo y decadencia*.

Segons la valoració que feia el mateix Trueta, les aportacions científiques principals dels seus estudis sobre l'esquelet eren: "una sobre el creixement i l'altra damunt les malalties degeneratives que sorgeixen cap al final del cicle de la vida i que són l'osteoporosi, o pèrdua del mineral de l'os, i l'artrosi, que és probablement la malaltia més comuna avui. Dels dos subjectes, la meua escola oxfordiana n'ha pogut fer aportacions penso ben satisfactòries –he estudiat (i m'hi han ajudat diversos col·laboradors) la contribució vascular a la nutrició del cartílag de creixement–, i que avui ja formen part de l'ensenyament a través dels llibres de text."

"L'osteoporosi afecta el cicle degeneratiu de l'esquelet i hem pogut recollir dades sobre perquè la manca d'activitat muscular provoca la descalcificació i, en canvi, les contraccions musculars estimulen el dipòsit de calci damunt l'os... És conegut de molts anys que el repòs excessiu causa osteoporosi. En canvi, el mecanisme pel qual això ocorria no era entès"; "Avui sembla que comencem a comprendre que és l'efecte de la contracció muscular damunt la circulació òssia el que motiva l'augment del dipòsit mineral sobre l'os."

Referent a l'artrosi va dir: "la feina de la meva escola ha ajudat a fixar en el cartílag articular la iniciació i el progrés d'aquesta malaltia tan estesa. Un bon nombre de laboratoris, incitats en part pels nostres treballs a Oxford, investiguen sistemes que puguin beneficiar la salut del cartílag esmentat."

El doctor Trueta va tenir durant molts anys el desig de poder demostrar amb certesa l'origen vascular de l'os, cosa que no va tenir temps de provar científicament des de la seva càtedra perquè es trobava aleshores absorbit per altres ocupacions professionals i universitàries, així com per la publicació del seu llibre *Studies of the development and decay of the human frame*. Fins i tot en l'últim període de la seva vida confiava aconseguir-ho, perquè havia obtingut la col·laboració del Dr. Josep A. Bombí, del Departament de Biologia Cel·lular i Anatomia Patològica de la Facultat de Medicina de la UB, expert en la microscòpia electrònica, i la d'un altre equip del Departament d'Hematologia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Fins i tot ja malalt i a pocs mesos de la seva mort continuava amb aquesta il·lusió i seguia de prop totes les investigacions que es realitzaven.

Gràcies al seu pensament original i a un esperit investigador, Josep Trueta va obtenir una reputació universal, no sols com a científic sinó també com a clínic i mestre. Va influir de forma

decisiva en la formació i la pràctica de nombrosos ortopedes, uns que van acudir a Oxford per rebre els seus ensenyaments, altres que els van rebre indirectament gràcies a les seves nombroses aportacions a la literatura científica.

L'homenatge que li tributaren a Oxford al seu recés de la càtedra d'Ortopèdia de la Universitat d'Oxford fou un reconeixement afectuós dels que havien estat els seus alumnes i col·laboradors. Va reunir especialistes d'arreu del món, fins i tot dels països més dispars i distants, activament dedicats a la seva professió mèdica o docent, entre els quals sobresortien nombrosos professors universitaris i caps de departaments ortopèdics, que van arribar a Oxford per fer patent la seva gratitud i alhora per demostrar al mestre que havien aprofitat les seves lliçons i que havien adquirit, juntament amb una perfecta preparació científica i les tècniques més exigents, una profunda vocació professional.

A Espanya, als anys 60 encara es considerava l'ortopèdia com una branca subsidiària de la cirurgia general. El seu desig era que els joves preparats foren capaços de trobar facilitats de treball a les universitats, com li varen oferir a ell a Anglaterra.

L'any 1966, de tornada a Barcelona, va escriure una carta oberta a un diari local, en la qual manifestava que el que li agradaria seria "poder ajudar a fer que l'ortopèdia tingui un reconeixement semblant al que li donen tots els països europeus, americans i la gran part dels asiàtics, encapçalats pel Japó, l'Índia i la Xina. A Espanya, cas únic, encara no s'han creat càtedres d'ortopèdia. Potser, en aquest terreny, aviat es podrà seguir l'exemple, no d'Anglaterra, Itàlia, França o Alemanya, d'entre les nacions europees, sinó el del veí Portugal, que ja les té des de fa anys. Des del meu recés m'ompliria de satisfacció que, en un terreny tan entranyable lligat a la meva professió, no fora el meu país natal el darrer d'Europa."

El reconeixement de la tasca del doctor Trueta ha estat universal, manifestat per les nombroses societats mèdiques que el van nomenar membre d'honor. Va rebre nombrosos premis i homenatges de la màxima importància. Fou també nomenat doctor honoris causa per diferents universitats, la primera, per la d'Oxford l'any 1950 i la darrera, per la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1976. Als 79 anys d'edat el doctor Trueta es trobava greument malalt. A la cerimònia presidida pel rector, el Dr. Josep Laporte, el Dr. Trueta va dir "La llibertat és consubstancial a la meua vida. Aquest acte d'avui significa el veritable retorn a la meua terra, que vaig deixar perquè no volia veure morta la llibertat del meu país."

Rafael Esteve de Miguel

Josep Trueta, cirurgià ortopèdic i investigador

El 1958, sis anys més tard, ja havia aconseguit el seu ideal de crear un gran centre ortopèdic d'investigació i ensenyament a Oxford.

Centre de l'Anglais, l'Espagnol et l'Espagnole (Anglais)
OXFORD ORTHOPAEDIC CENTRE
OXFORD
Telephone 51551 & 51552
16 - 11 - 52

Car Estel...
No, no omdiré, pler era. No tenia preparat
els de d'adres. Aliments oficials de l'ambaçada
no ho volien fer fer. Però de sobre sembla que
quedarem ha de donar i o'han refusat, en
la mateixa. Però almen dones. No se si caldrà
tut el temps a Oxford; però de tota manera
ens almen poder. Millor que prou. Ten aat
com prou.
D'estos que la tua mare es havi millor
amb salutacions per als teus familiars.
/ Affrento

[illegible]

L'any 1952 el doctor Trueta no s'havia decidit sobre la seva visita a Barcelona. En tot cas, hagués estat impossible la seva dedicació a la medicina en un centre adient.

JOSEP TRUETA
UN ESPERIT
CIENTÍFIC
I HUMANISTA

*Perquè la vida de la carn
és a la sang*

Aquesta sàvia i bella sentència del Levític va ser el lema que Josep Trueta escollí per a la pàgina que inicia el seu admirable llibre titulat *Studies of the Development and Decay of the Human Frame*. I, escollint-la, ens va revelar el secret de la seva passió intel·ligent com a cirurgia de prestigi universal: la circulació de la sang pels teixits, com a imatge que sintetitza els fonaments biològics de qualsevol acte quirúrgic, fonaments que Trueta va aplicar, amb èxit extraordinari, al desenvolupament d'una moderna cirurgia ortopèdica, caracteritzada per "un creixent interès per l'estudi de la naturalesa i les relacions dels teixits vius que constitueixen l'esquelet".

L'itinerari biogràfic de Josep Trueta, el que el va conduir a la seva brillant consagració com a mestre, a Oxford, de la cirurgia britànica i, des d'allí, de la de tot el món quirúrgic, va ser el resultat d'una afortunada conjunció de talents, impulsats per una poderosa voluntat: gran distinció intel·lectual i humana, sentit de l'autoritat personal, curiositat inesgotable, mètode científic rigorós i exigència de precisió molt allunyada de la retòrica fàcil. L'austeritat científica dels seu llenguatge s'allibera breument i mostra la seva intensa capacitat creativa, poètica, quan, en el llibre abans esmentat, reflexiona, en un intent de reconstrucció evolutiva, sobre el "desenvolupament i la decadència de l'esquelet humà", "des del gel [primigeni] fins a l'os", "des de la concepció fins a la humanitat", fins a arribar a la inevitable "decadència".

Trueta, home culte per excel·lència, va poder i va saber situar-se en aquella difícil i productiva interfase, només accessible als escollits, que li permetia el cultiu de les ciències humanes i biològiques, d'una banda, i la pràctica de la clínica i la tècnica quirúrgica, de l'altra.

La contribució de Trueta al tractament de les ferides de guerra de les extremitats, que va iniciar a Catalunya en començar la Guerra

Civil Espanyola i va prosseguir al Regne Unit com a cirurgià del Wingfield Morris Orthopaedic Hospital d'Oxford, ha quedat fermament establerta en la història de la cirurgia. No ja per l'aplicació, en aquells moments, del seu "mètode tancat", mitjançant un embenat de guix, sinó per la personal sistematització d'una sèrie de principis biològics que s'han d'aplicar en aquests traumatismes, entre els quals és prioritària la meticulosa neteja quirúrgica de la ferida, mitjançant l'exèresi dels teixits desvitalitzats –ja postulada per P. L. Friedrich–, complementada amb la protecció i immobilització de la part ferida –utilitzant, per a d'altres fins, el mètode proposat per W. Orr.

Per comprendre el valor perdurable de la doctrina de Trueta respecte a les ferides de guerra ("un plantejament biològic del seu tractament"), no hi ha res millor que rellegir la seva esplèndida introducció a l'*Atlas of traumatic surgery*: "Des de fa molts anys –va escriure Trueta en aquesta introducció– he cregut fermament que la salut i la malaltia, com la vida i la mort, són expressió de l'estat de la circulació dels òrgans i dels sistemes." Aquesta visió biològica de la cirurgia és ja present a la seva introducció a *El tractament de les fractures de guerra*, quan escriu: "En cirurgia, com en les altres disciplines de la medicina, la nostra actuació s'ha de limitar a ajudar les forces orgàniques reparadores dels danys ocasionats per les desviacions de l'equilibri biològic o pels atacs exteriors."

En Josep Trueta, les preocupacions i els interrogants científics, seguint el mètode de John Hunter, l'iniciador de la cirurgia biològica, desencadenen una o diverses hipòtesis i, de seguida, una decisió: per què no investigar-ho? D'aquesta manera, en un breu però fructífer interludi, previ a la seva dedicació a la cirurgia ortopèdica en sentit estricte, des del seu accés a la càtedra del Nuffield Orthopaedic Centre, Trueta desenvolupa el seu clàssic treball sobre la circulació renal, en un model animal que inten-

tava reproduir la situació clínica d'anúria en l'anomenat *crush syndrome*. Més enllà de la valoració actual de les conclusions d'aquell treball, el que roman és l'impecable estil científic i el mètode de visualització de la circulació renal.

Aquest mètode i les seves modificacions, quan es va aplicar a l'esquelet, va obrir un nou camí per a la comprensió de la biologia del teixit ossi i de la seva fisiopatologia. El departament de Trueta a Oxford es converteix en la Meca d'una generació de joves cirurgians que busquen una nova manera, biològica, d'entendre i de fer la cirurgia ortopèdica.

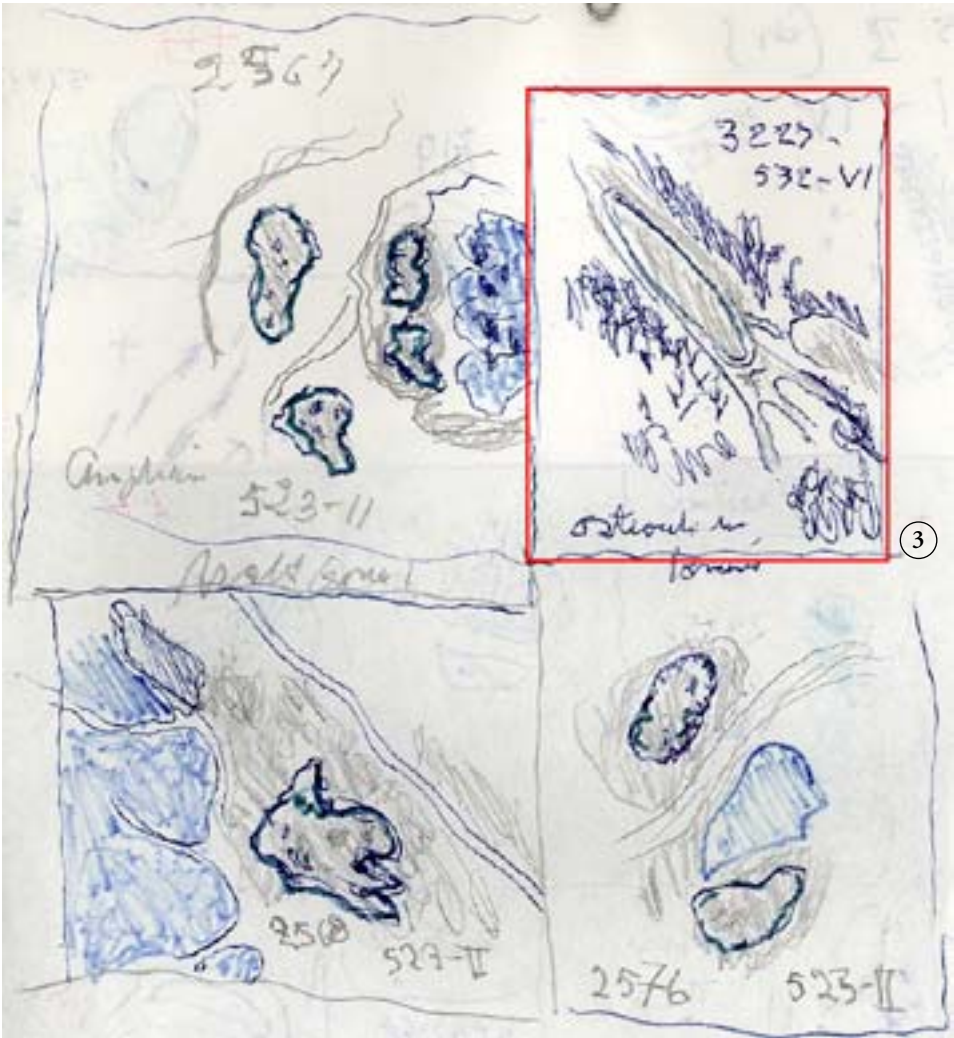
Però l'extraordinari triomf que va suposar per a Trueta el màxim professorat a Oxford no s'explicaria únicament per l'aprofitament d'una situació conjuntural –l'aportació de la seva recent i encoratjadora experiència amb les ferides de guerra a Espanya, quan s'estava iniciant una cruenta batalla sobre el Regne Unit–, sinó que va ser la conseqüència de la seva qualitat personal, fora de sèrie, i de la seva incansable dedicació a la feina ben feta.

A la història de la cirurgia espanyola, i més concretament de la cirurgia catalana, s'havien produït prèviament dues breus però memorables trobades amb la cirurgia britànica, de fructíferes conseqüències: la de John Hunter (1728-1793) amb Antoni de Gimbernat (1734-1816) i la de Joseph Lister (1827-1912) amb Salvador Cardenal (1852-1927), totes dues a Londres. L'exili de Trueta al Regne Unit, la calorosa acollida que li va dispensar el gran mestre de la cirurgia ortopèdica G. R. Girdlestone, i el triomf d'Oxford fins a aconseguir el magisteri, repetint l'aventura de Lluís Vives al segle XVI, van ser l'esplèndida culminació d'aquelles dues històriques relacions personals entre la cirurgia britànica i la cirurgia catalana.

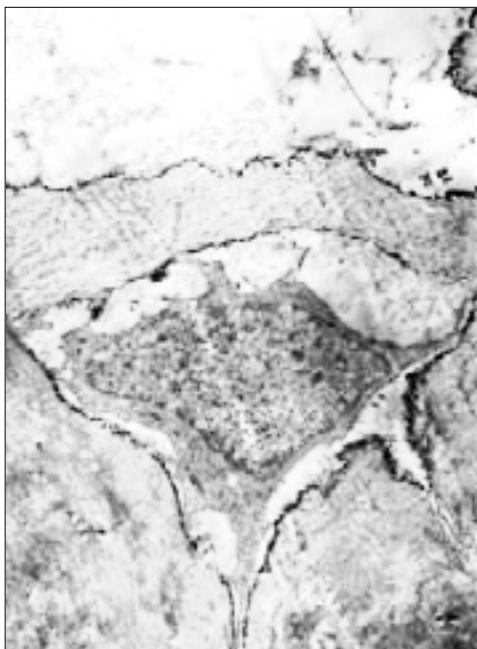
Cristóbal Pera

Dibuixos del Dr. Trueta

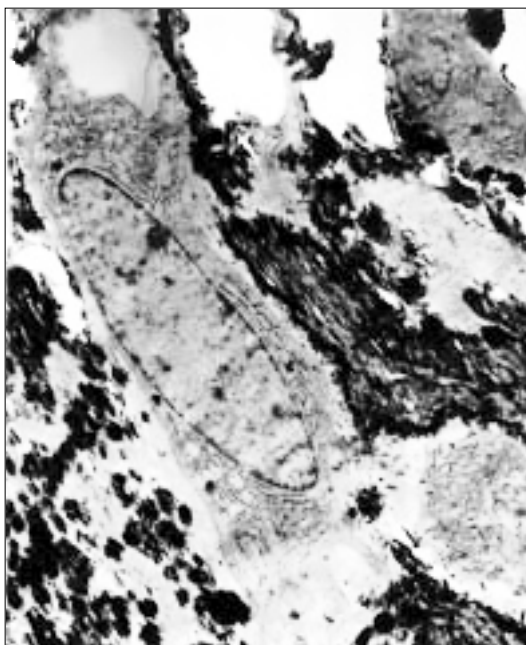
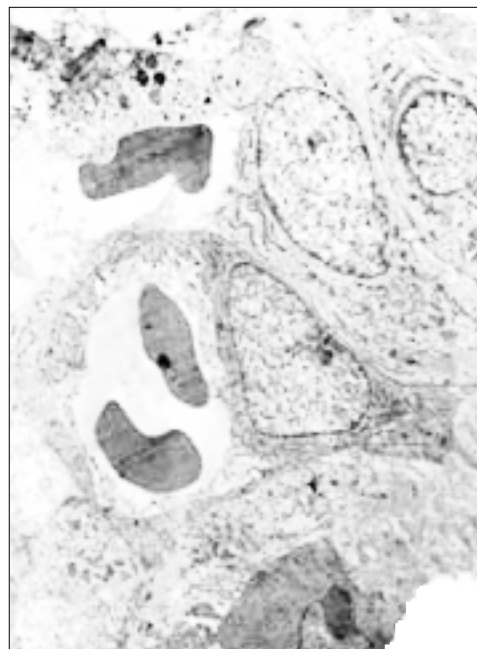

①

②

③

Fotografies de Microscòpia electrònica
que corresponen als dibuixos de les pàgines
anterior, núm. 1, 2 i 3